
NEDL TRANSFER
HN 4TGX -

ACADEMIA · HARVARDIANA · IN · NOV · ANG
CHRISTO ET ECCLESIAE
VE
RI
TAS

AZ UZSORA

ÉS

A ZSIDÓSÁG.

IRTA

Dr. KAYSERLING M.

RABBI, A BUDAPESTI IZR. KÖZSÉG HITSZÓNOKA.

Ára 20 kr.

BUDAPEST, 1882.

NYOMATOTT WODIANER F.-NÉL.

AZ UZSORA

ÉS

A ZSIDÓSÁG.

IRTA

Dr. KAYSERLING M.

RABBI, A BUDAPESTI IZR. KÖZSÉG HITSZÓNOKA.

BUDAPEST, 1882.

NYOMATOTT WODIANER F.-NÉL.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

A törvényhozó testület a legközelebbi hetekben az u. n. uzsoratörvényt fogja tárgyalni, melynek czélja az uzsorát, mint a társadalmi élet rákfenéjét, lehetőleg szűk határok közé szorítani. Minden polgár, ki az állam jólétét és a társadalom üdvét szivén hordja, tehát a magyar zsidó is örömmel fogadja ezen törvényhozói intézkedést.

Ezen örömbe azonban bánat és méltatlankodás is vegyül azon gyanusítások miatt, melyekkel oly gyakran találkozunk és a melyek az uzsoratörvényről való tanácskozás alkalmával ismét érni fogják a zsidót és a zsidóságot. Istóczy és társai nem fogják elmulasztani a kinálkozó alkalmat, hogy az egyes zsidók bünét az összes zsidóság rovására irják, hogy az uzsorát egyáltalában a zsidóságra hárítsák és, mi a legaljasabb, mindenről a zsidó vallást tegyék felelőssé. Istóczy és társai bizonyára nem fognak késni mélyen gyökerező zsidógyülöletöket hatalmas beszédekben kifejezésre hozni; szokás szerint azt fogják állítani, hogy Mózes tana, különösen pedig a sokat gyalázott talmud, megengedi az uzsorát, vagy talán meg is parancsolja.

Ezen gyanusításaikban Rohling hirhedt röpiratára, a „talmudzsidóra“ támaszkodnak, melyet Delitzsch Ferencz, az

1*

ősz lipcsei keresztény tanár, a zsidó irodalom hires ismerője, az egyetlen keresztény theologus és tudós, ki Német- és Osztrák-Magyarországban a talmud eredeti szövegét olvasni és fordítani tudja, melyet Delitzsch, mondom, elferdített textusok, rossz fordítások, szántszándékos és tendentiosus félremagyarázások szüleményének nyilvánosan bélyegzett.

Ezen gyanusításokkal, melyek szerint a zsidó mindmaiglan az uzsora főtényezője, melyeknek értelmében a zsidóság okozta volna főképen a társadalmi élet ezen kinövésének elharapódzását: **nyiltan szembeszállhatunk és bátran kimondhatjuk, — a világ szine előtt, hogy a zsidó vallás határozottan tiltakozik minden uzsora ellen.**

Ezt az illető források, t. i. a biblia, a talmud és a rabbinikus irók alapján és azok pontos megnevezése mellett, e lapokon röviden bebizonyítani, most, midőn az uj uzsoratörvény tárgyalása előtt állunk, nem csak korszerűnek, hanem szent kötelességnek tartom.

I.

Kezdjük a biblián és első helyen Mózes öt könyvén, mint a zsidó vallás alapkönyvén.

Mózes tana, mely általában személykülönbséget, továbbá bennszülöttek és idegenek, polgárok és védenczek közötti különbséget nem ismer és ünnepélyesen és ismételve hirdeti, hogy „egy törvénye és egy joga legyen a bennszülöttnek és jövevénynek“ *) megtilt minden kamatvételt és e tekintetben

*) Móz. II. 12, 49; Móz. IV. 15, 15, 16, 29.

homlokegyenest ellenkezik az ókor minden vallásával és nemzetével. Míg a legműveltebb népeknél, a görögök- és rómaiaknál nagyon is bőségesen tenyészett az uzsora, úgy hogy a szegény osztály az adósságok növekedése folytán a gazdagoktól igába hajtatott és a nyomasztó adóssági ügy kiapadhatatlan forrásává vált a leghatalmasabb állami forrongásoknak, addig Mózes tana nem csak a túlságos, illetéktelen, mások szorultságát és szükségét kiaknázó kamatvételt tiltja meg, egyfelől azért, hogy a szerfeletti meggazdagodásnak és elszegényülésnek elejét vegye, másfelől azért, hogy a testvériesség kötelékét a törzsfelek között megerősítse, hanem megtilt minden kamatvételt, pénzbelit épen úgy mint terményekből állót. Megtiltja több helyen a legnyomatékosabb és legünnepélyesebb módon, mindig Istenre utalva, a mindentudó, igazságos biróra, „a ki pártját fogja a szorongatottnak,“ „a kit minden embernek félnie kell,“ „a kitől magától ered minden áldás és süker,“ mindig arra figyelmeztetve, hogy „Isten hozta szabadságra az izraelita népet.“ *)

Mózes tana nem szorítkozik a kamatvétel megtiltására, hanem mindent átkarol azon elvével, hogy **„szeresd felebarátodat mint tenmagadat,“** a felebaráti szeretet és testvériesség kötelessége gyanánt rója híveire, hogy szükség esetében minden kamat nélkül adjanak kölcsönt és **nem tesz különbséget bennszülött és az országban lakó idegen között, sem a kamat megtiltását, sem a kamatlan kölcsönzés parancsát illetőleg.**

De hiszen Mózes tana megengedi a külfölditől való kamatvételt! „A külföldinek (nokhri) adhatsz uzsorára, de

*) Móz. II. 22, 24—27; Móz. III. 25, 35—38 · Móz. V. 23, 20, 21.

nem testvérednek," így hangzik ama félreértett és félre magyarázott hely (Mózes V. 23, 21), melyet oly gyakran aknáztak ki a zsidógyűlölet czéljai számára, hogy dr. Rohling Ágost, a „tudós" tanár, végre— talmudi helynek tartotta.*) Rosszul fordították e két szót: „Lenokhri thasikh" és oly értelmet adtak nekik, a melylyel nem birnak.

„Im Ausiegen seid frisch und munter;
Legt ihr's nicht aus, so legt was unter!"

Egyszer mindenkorra megjegyezzük, hogy a zsidó irodalom az „uzsora" szót nem ismeri és hogy a **„nokhri"** szó az illető versben annyit tesz, hogy **külföldi**, a ki jól megkülönböztetendő a Palaestinában állandóan lakozó nemzsidótól. Csak a külfölditől, azaz az izraelitával szomszédos, kereskedést üző phoeniczia- és szidonitól, a ki nem mint szegény ember jött az országba, hanem kereskedelmi czélokból vett és adott kölcsönt, a ki az izraelitáktól is vett kamatot: csak ettől volt szabad kamatot elfogadni.

Ezen törvény czélja volt egyfelől az izraeliták oltalmazása a külföldiek csalása ellen, a kik kalmárkodva beutazták az országot, másfelől pedig némi közlekedés megalapítása a földmivelő nép és a kereskedő külföldi között.

Ez az említett hely értelme a legtöbb objectiv és elfogulatlan bibliamagyarázó szerint, — különben visszatérünk még reá.

A zsoltárköltő, a példabeszédek irója, a prófêták a kamattiltó törvény megszegését sulyos bűnnek tekintik. A ki uzsorára ád, a zsoltárköltő szerint hasonlít a megveszteget-

*) Der Talmudjude (Münster, 1871) 26. l. 8. jegyzet.

hető biróhoz és nem méltó, hogy Isten szine előtt megjelenjen. [1])

A ki többletet vesz, a próféta szerint egy fokon áll a haramjával és bálványimádóval és életét játszotta el. [2])

A ki kamat és többlet által gyarapítja vagyonát, a példabeszédek szerint annak számára gyüjt, a ki szegények irán jótékony. [3])

A kamattiltó törvény a babyloni fogságból való visszatérés után ünnepélyesen megujittatván, megtartotta teljes érvényét a zsidók állami önállóságának századaiban. Ápion „a mindenrágalmazó" és a többi alexandriai i irigységből és kajánságból vak gyülöletük mérgezett nyilait szórták a tevékenység és szorgalom, józanság és mértékletesség következtében jólétre és tekintélyre vergődött zsidókra, uzsorát és rosszhiszemüséget nem mertek szemükre lobbantani. A zsidók szorosan Mózes kamat-tilalmához tartották magukat, jegyzi meg határozottan Josephus.[4]) A rómaiak azonban a maguk erkölcsi romlottságukban kiaknázták minden tekintetben az uzsoraengedélyt és Rómában, a világvárosban, annyira lábra kapott az uzsora, hogy még a most keletkezett kereszténység sem volt képes gátot vetni a bajnak, pedig ama **Mózestől** eredő elvre, a felebaráti szeretet elvére és a **zsidó** uzsoratörvényre alapította a kamattiltás kanonikus törvényét. Az egyházatyák Augustinus, Chrysostomus és Hieronymus munkái, az első

[1]) Zsolt. 15, 1, 5.
[2]) Ezek. 18, 13.
[3]) Sal. péld. 28, 8.
[4]) Antt. IV, 8, 25,

zsinatok és conciliumok a baj elhatalmaskodásának mindmegannyi bizonyítékait nyujtják. Még a papság sem engedett semmit e tekintetben a világiaknak, úgy hogy végre fel is hagytak minden feddéssel és büntetéssel, különösen világiak irányában. I. Gyula pápa csak turpe lucrum-nak nevezi az uzsorát, Leo pápa pedig azon kesereg és arról panaszkodik, hogy a **hivek** uzsoráskodása véget nem akar érni.[1])

II.

A talmud, hogy a másoktól adott rossz példa követésének elejét vegye és a mozaikus uzsoratörvény tiszteletbentartását annál is inkább biztosítsa, megszegését még sulyosabb bűnnek nyilvánította, mint a biblia. Nemcsak a hitelező, a ki kamatot vesz, hanem még az adós is, a ki kamatot fizet és mindazok, a kiknek az ilyen tiltott üzletben valami részük van, tanuk, kezesek, közvetítők a talmud szerint megszegik a törvényt, ötszörös bűnt követnek el mindnyájan, azon öt különböző fordulathoz képest, a melyekben Mózes tana az uzsorát megtiltja.[2]) A ki ezen bünnel terheli magát, eskü- és tanuságtételre nem bocsáttatik,[3]) attól elfogadni mit sem szabad.[4])

Biztos tudomásunk van arról, hogy a kereszténység első századaiban miként játszották ki papok és világiak az uzsoratörvényt. A kamatot ajándék gyanánt fogadták el az

---

[1]) Neumann Geschichte des Wuchers (Halle 1865), 6. l. köv.
[2]) Bába meczia 75 b.
[3]) Rós hasána I, 8; Szanhedrin III, 3.; Sebúóth VII, 4.
[4]) Bába Kama 94 b.

adóstól, pénz helyett egyéb joszágot ingyen vagy potom áron; papok világiak nevében követelik a kamatot stb.[1])

Hogy a törvény ilyetén kijátszását és a kamatüzlet elpalástolását megakadályozzák, azon törvényt szabták a talmudtanítók, hogy a hitelezőnek nem szabad az adós házában ingyen laknia, vagy szolgáitól valami munka végzését elfogadnia, de még az adós előzékeny köszöntésére sem szabad igényt tartania.[2])

A talmud sokkal szigorúabban itéli meg az uzsorást, mint maga a szent irás. Törvényszegőnek bélyegzi, a kit senki nem igazolhat, hitehagyottnak, istentagadónak.[3])

„A ki az uzsoratörvénynek alárendeli magát, a mennyország igáját veszi magára, a ki amaz alól elvonja magát, ettől is elszakad.“ „A ki az uzsoratörvényt elismeri, Istent is elismeri Izrael felszabaditójának és megváltójának; a ki amazt tagadja, Istent is tagadja mint Izrael megváltóját.[4])

„Lásd, mekkora az uzsorás vaksága!“ úgy mond egy talmudtanító. „Ha valaki gyalázattal illeti felebarátját, ha gonosztevőnek nevezi, a sértett váltig fogja üldözni — az uzsorás pedig tanukat rendel, irnokot, tollat és tentát és nevök aláirásával hitelesitik, hogy S. S. Izrael Istenét tagadta meg.[5])

Az uzsorást haramjákhoz és gyilkosokhoz hasonlitja a

[1]) Neumann, a. i. h. 6. l.

[2]) Bába meczia 64 a, 65 a, 75 b.

[3]) Midrás Semóth r. 31. p.

[4]) Bába meczia 61 b; Szifrá behár 6. p; Jalkut I. 666 §.

[5]) Bába meczia 75 b.

talmud; ő sem ütheti helyre hibáját, valamint ezek nem.[1]) A legsulyosabb büntetésekkel fenyegeti. Vagyona el fog pusztulni; koldusbotra fog jutni és soha többé jólétre, mindehhez pedig még a tulvilági büntetés járul.[2]) Az uzsorások majdan saját fogaikkal fogják husukat mardosni és azt mondani: „Vajha nehéz terheket hordottunk és arczunk verejtékében dolgoztunk mintsem uzsoráskodtunk volna.[3])

A talmud annyira kárhoztatja az uzsorát, hogy egy talmudtanitónak abbeli nézetét, hogy pädagogiai tekintetből kölcsön kellene adni gyermekeknek és azután a kölcsönnél többet követelni tőlük, hogy ideje korán tudják meg, hogy mily kellemetlen kamatot fizetni, hogy a talmud ezen nézetét épen pädagogiai és erkölcsi szempontból el nem fogadja és aljasnak mondja, mert az ilyen eljárás a gyermeket haszonlesésre tanithatná.[4])

De vajjon megengedi-e a talmud az uzsorát nem zsidók irányában?

Mielőtt ezen kérdésre felelnénk, mindenek előtt meg kell jegyeznünk, hogy a talmudban használt „Goi“ és „Ákhum“ kifejezések csak is a pogányokat jelölik, de ezek alól ki vannak véve még azok is, a kik a két noachi törvényt, azaz az általános emberi kötelességeket tiszteletben tartják. Ujra kell ismételnünk és hangsulyoznunk azt, a mit a középkor és ujkor leghiresebb rabbinusai Spanyol és Lengyelországban, Olasz- és Németországban, Cseh- és Magyar-

---

[1]) Bába meczia 61 b.

[2]) Bába meczia 71 a, Thanchúma Behár 1.

[3]) Midrás Semóth r. 31. p.

[4]) Bába meczia 75 a.

országban számtalanszor állitottak és bizonyitottak, hogy **a talmudbeli Goi és Ákhum alatt nem a keresztények értendők, a kik Istent, a menny és a föld teremtőjét, a legmagasabb birát, a sors kormányzóját imádják, a kik épen úgy, mint a zsidók, tiszteletben tartják a tiz parancsolatot**, hogy Káró József, a 16. század egyik legkiválób brabbinikus tekintélye szavaival élve, **nem szabad egyetlen egy talmudi törvényt sem keresztényre vonatkoztatni, mely pogányok ellen van irányozva**, hogy a középkor egyéb rabbinikus tekintélyének nézete szerint, **korunk népei, a kik épen ugy fognak majdan üdvözülni, mint a legnagyobb törvénytudósok, testvéreinknek, felebarátainknak tekintendők**.

Egész lapokat tölthetnénk meg rabbinikus tekintélyek ilyen és hasonló nyilatkozataival, mert még a legkegyetlenebb üldözések napjaiban sem hagytak fel őseink az igazság és szeretet kötelességeinek teljesítésével. Kérlelhetlen szigorúsággal bántak azon hitsorsosaikkal, a kik mint árulók léptek fel, Isten nevét nyilvánosan megszentségtelenitették és a zsidó névre gyalázatot hoztak.

A talmud, mely üzletben és forgalomban nem tesz különbséget zsidó és nemzsidó között, mely a legszigorúbb becsületességet és lelkiismeretességet követeli a mértékben, az adás-vevésben minden ember iránt, tekintet nélkül annak származására és vallására, [1]) a talmud nyomatékosan és határozottan kivánja, hogy a nemzsidónak is kamat

[1]) L. „Das Moralgesetz des Judenthums in Beziehung auf Familie, Staat und Gesellschaft. (Als Manuscript gedruckt.) Wien 1882.

nélkül hitelezzenek és minden körülmények között nemzsidótól is kevés kamatot vegyenek és azzal beérjék. Azt az emlitettük verset „a külfölditől elfogadhatsz kamatot,“ mely annyi zsidógyülöletre adott alkalmat, úgy magyarázza a talmud, hogy a zsidónak meg van engedve a nemzsidónak kamatot fizetni. A zsidót azonban, a ki nemzsidótól kamatot vesz, az elszegényülés isteni büntetése éri ép ugy, mintha hitfeleinek adott volna uzsorára.[1] „Pénzét nem adja uzsorára“ e zsoltárigét a talmud határozottan azon szavakkal magyarázza, hogy „a nemzsidónak sem.“[2]

A talmud tehát a mozaikus kamattilalmat szigoritja és nemzsidókra is kiterjeszti és igy csak igen szűk határok között engedi meg az uzsorát. Ha Maimuni, ki a 12. században nem keresztények, hanem muhamedánok között élt keleten, vallási törvénykönyvében azt mondja,[3] hogy Mózes nem csak hogy a zsidóknak meg nem tiltja a nemzsidótól való kamatvételt, hanem kötelességökké is teszi, úgy ez téves nézet, melyet kortársa a hires Rabbi Ábrahám ben Dávid, a „nagy posquièresi törvénytudós,“ igy nevezi maga Maimuni, szigoruan megdorgált és egy álló helyben meg is igazitott. Még Maimuni is tévedhetett! Egy tekintélynek sem tulajdonitunk csalhatatlanságot.

Hogy a zsidók miként kényszerittettek a mozaiko-talmudikus uzsoratörvény megszegésére, miként szorgalmaztattak, hajtattak a szó szoros értelmében uzsorára, arról

---

[1]) Bába Meczia 70 b; Jalkut II, 96. §.

[2]) Makhoth 24 a.

[3]) Hilkhoth Malvéh velóvéh 5. fej. 1. §.

nem a talmud, hanem az egyház története, az európai államok és városok annalesei beszélnek.

III.

Az egyház, kamattilalmával nem hatott, az egyházi büntetések nem voltak képesek az uzsorának gátot vetni, a melyben a papok még előbbre voltak, mint a világiak. Századokkal előbb, mintsem a zsidóknak szemükre hányhatták az uzsorát, járták be csábító példa gyanánt keresztények, keresztény társulatok, — lombardok, etruskuk, flórencziek és ciroiak Európát és pedig a végből, „hogy kölcsön- és uzsoraüzletek által meggazdagodjanak — csalás utján," mondja Schleiden tanár.[1]) De ő még sokkal többet mond! Ezen garázdálkodás megakadályozása és a kanonikus kamattilalom keresztülvitele czéljából kényszeritették a nemkeresztényeket, a zsidókat pénzkölcsönzésre, uzsorára. Scholastikus fogárdossággal ugy okoskodtak, mondja „az uzsora történetének" szerzője: „A kereszténynek tilos az uzsora, de uzsora okvetetlen szükséges, tehát hadd legyen a nemkeresztények osztályrésze." [2]) A zsidók bűnbak gyanánt szolgáltak: világi és egyházi hatalmasságok egészen a császárok és pápákig, községek és magányosok, mindenféle ranguak náluk, az ő vagyonukkal pótolták, szakadatlan pénzhiányukat, mindnyájan a zsidót használták fel megzavarodott pénzügyeik rendezésére és helyrehozására. Ezért

[1]) Die Romantik des Martyriums bei den Juden. (Leipzig 1879.) 28. lap.

[2]) Neumann, a. i. h. 303. l.

külön szabadalmakban meg is engedték nekik az egyházi és világi urak, természetesen saját érdekökben a nyilvános kamatvételt. Hiszen a zsidók és azok vagyona és pénzkövetelései képezték az uralkodók kizárólagos birtokát. Saját érdekükben emelték fel császárok és királyok 174 és 304%-re a kamatlábot zsidók számára. Luxemburgi Zsigmond király, mindazok barátja, a kik sok pénzzel rendelkeztek, megengedte a zsidóknak, hogy Magyarországban ujra letelepedjenek és feljogositotta őket, hogy 100 denár után hetenként kettőt vegyenek kamatul, azon szándékból ugyan, hogy az összes nekik szóló kamatot tetszés szerint eltörölje.[1]) A fejedelmek a legnagyobb önkénynyel bántak a zsidókkal és nem ritkán engedték el adósaiknak a kamatot a tőkével együtt. Fejedelmek, magánemberek és községek évek és évtizedekig maradtak hátrálékban a tőke és kamat lefizetését illetőleg és azután a hitelező vérével törölték el az adósságot és életével fizették le a kamatokat. Maga a törvény és a legnagyobb szükség kényszeritette a zsidókat egy sötét korban, hogy életök fenntartására uzsorát üzzenek. Mit is tehettek egyebet! Mint hontalanok, jog- és gyámoltalanok, kizárva földbirtok és földmivelés, kézmű és minden czéhes kereskedelemből, kizárva tudomány és müvészetből, kitaszitva a társadalomból, nem találtak más utat-módot nyomoruságos életük fentartására, mint a hatalmasok rendeletéhez képest, a kamat- és uzsoraüzletet. Csak belső utálattal engedtek a szükségnek és keservesen panaszkodnak, hogy nem tisztelhetik többé a mozaiko-talmudikus uzsoratilalmat.

---

[1]) Löw, Geschichte der Juden in Ungarn, Kalender und Jahrbuch für Israeliten auf das Jahr 5607 (Wien 1847) 72. l,

Egyike a leghiresebb thoszafistáknak a többek közt igy kiált fel keseregve és mentegetve egyszersmind: „Megtagadták minden más keresetet és nem hagytak hátra más módot életünk fenntartására és a temérdek sok adó elviselésére, a melylyel uralkodók és fejedelmek terhelnek, hogy csak életünknek megkegyelmezzenek.[1])

A mindig ujra meg ujra visszatérő zsarnokság közepette nem szüntek meg a rabbinusok a tulságos kamatvétel ellen hathatósan felszólalni. Regensburgi R. Sámuel ben Méir, a ki legfőbb feladatának tekintette az emberi cselekvésben a nemesebbnek érvényre hozását, müvében azt mondja: „Nincs áldás azok pénzén, a kik uzsorára adnak, gyermekeik és czimboráik koldusbotra jutnak.“ [2]) R. Áron Halévi, egy hires barczelonai törvénytudós, egy zsidó törvény-compendium szerzője, kötelességükké teszi hitsorsosainak, „hogy az uzsoratörvényt illetőleg szorosan az állami törvényhez tartsák magukat és attól sem jobbra, sem balra el ne térjenek.“ [3])

A mozaiko-talmudikus törvény szerint mindenféle kamatvétel, tekintet nélkül arra, hogy vajjon zsidót illet-e vagy nem zsidót, el van tiltva és még a középkor szorongató viszonyai közt csak annyiban volt megengedve egy csekély kamatvétel, a mennyiben a megélhetés feltételei ezt okvetetlenül megkövetelték.

És a zsidók tényleg magasabban állottak pénzüzle-

---

[1]) Bába meczia 70 b.

[2]) Széfer Chaszidim 1076.

[3]) Széfer hachinukh 573.

teikben a keresztényeknél és az ezektől űzött uzsora túlcsapásai ellen használtattak fel. Flórencz város tanácsa pl. 1420-ban a zsidókat a szertelett magas kamatláb leszoritása czéljából hitta be a városba, a kik egy bizonyos csekély százalékkal való beérésre kötelezték magukat.[1]) Keresztény irók készségesen megengedik, hogy a zsidóknál soha sem hallgat el végképen a sziv szava,[2]) sőt a bécsi udvari kanczellária 1612. szeptember 27-ikén kelt resolutiója is elismeri ezt, azt mondván, hogy noha a zsidóknak mindenféle uzsoráskodást vetnek szemökre („allerhandt Wuchers beschraitt sein“), ezek mégis hasznosabbak a keresztényeknél, a kiknél „eine solche überaus wucherliche grosse schinderei eingerissen, dass hiedurch fast manniglich hoch und niedern Standes von ihnen graviert und beschwert wird.“[3]) Michaelis J. D., a hires theologus, még 1783-ban megvallja, „dass der Wuchergeist der unbeschnittenen Juden den der beschnitttnen bei Weitem übertreffe.“[4])

Nincsen szándékunkban kimeritő védiratot nyujtani és mindazon vádakat czáfolgatni, melyeket e tekintetben a zsidók ellen emelnek. Csak azt az egyet akarjuk megjegyezni, hogy a zsidó nép természete és jelleme nem mutat hajlandóságot az uzsorára. Menasze ben Izrael már 1655-ben

---

[1]) Mertens, Ursprung des Wechselrechtes §. 12. (Neumann a. i. h. 231. l.).

[2]) Depping, die Juden in Mittelalter. Aus dem französischen (Stuttgart 1824) 171. l. köv., Hüllmann, das Städtewesen im Mittelalter, 2. k. 56. l.). Schleiden a. i. h. 29 l.

[3]) G. Wolf, Geschichte der Juden in Wien (Wien 1876) 41. l.

[4]) Göttingische Anzeigen vom Jahr 1783, 1655. l.

állithatta Cromwell és az angol néphez intézett nyilatkozatában, hogy „a mi az uzsorát illeti, ugy az nem épen a zsidók tulajdona, legtöbben azok között, a kik Spanyolországból bevándorolva, Olasz- és Törökországban, Hollandiában és Hamburgban élnek, nem üznek uzsorát. Rendesen igen csekély haszonra, négy vagy öt százalékra adják pénzüket bankóban, épen ugy, mint a keresztények.[1]) És az amsterdami rabbi ezen állitását 200 évvel azután megerősiti egy hamburgi keresztény iró e következő szavakkal: „uzsora és csere-bere sohasem volt a spanyol-portugal zsidók dolga.“ [2])

És valamint a spanyol-portugal zsidók, ugy a többiek is általánosan utálták az uzsorát. Vallásos alapkönyveik, történeti hagyományaik, eredeti hivatásuk és hajlamaik ellenére a középkor sötét századaiban egyházi és világi hatalmaktól arra szorittatva, azonnal megszünt náluk az uzsora, mihelyt vége szakadt a középkornak és a középkori kizárásnak és a zsidók számára nem a 16. században, hanem a 19-ikben végződik a középkor, némely államban még most sem érte végét.

I. Napoleon 1806-ban az akkori nagy császári birodalomból számos zsidó követet hivott egybe és több kérdést intézett hozzájuk, melyeknek czélja volt a zsidók viszonyát az államhoz, ennek polgárai és törvényeihez tisztába hozni. Ezen kérdések között a következők is előfordulnak:

---

[1]) L. Könyvemet: Menasse ben Israel, Sein Leben nnd Wirken (Berlin 1861) 94 l.

[2]) Reils, Zeitschrift des Vereines für Hamburgs Geschichte II, 380.

Megtiltja-e a zsidóknak a törvény az uzsoraüzletet saját testvéreikkel? továbbá

Megtiltja vagy megengedi-e az uzsorát idegenekkel?

A felelet pedig igy hangzott; **Mindennemü uzsora tilos és gyalázatos.** Ezen válasz, a melyet nyolcz hóval azután a Szanhedrin, egy rabbikból és irástudókból álló gyülekezet megerősített és határozatra emelt, a mely a zsidókra nézve vallásos törvény erejével és érvényével bir, ezen felelet mondom, szabad vallási meggyőződésnek eredménye volt, mert azon férfiak, a kik megadták, semmi kényszer alatt nem állottak és semmi idegen befolyásnak nem hódoltak. Ezen nyilatkozat sehol sem talált ellenmondásra, hanem általános örömmel fogadtatott, mint a zsidóság valódi szellemével megegyező és 37 évvel azután a braunschweigi rabbigyülekezeten akklamatióval ismételtetett.

Korunkban a zsidók mindenütt, a hol szabad polgároknak elismerik, mindenféle szakmára, kézmüiparra, földmivelésre, tudományra és müvészetre adják magukat. A szellemi és iparos munka minden ágában otthonosak és tevékenység és ügyesség tekintetében mint tudósok és irók, mint hivatalnokok, jogászok és orvosok, mint iparosok és kézmivesek nem alábbvalók keresztény polgártársaiknál.

Vannak még mai napság is uzsorások a zsidók között, nem tagadjuk és nem palástoljuk, de vajjon nem találkoznak-e a keresztények között is? Vajjon kérdőre vonták-e a keresztény uzsorások miatt a kereszténységet? Micsoda joggal terhelik egyes zsidók bűnével az összességet, az egész zsidóságot? „Ha **zsidó**-uzsoráról szólnak, ne felejtsék

el, hogy nem a **zsidó** szót kell hangsulyozni, hogy itt nem lehet szó a **zsidóságról**, mint **vallásfelekezetről**," mondja helyesen az „Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaft und Kunst" egyik keresztény munkatársa, „minthogy az u. n. **keresztény** kereskedőket, földbirtokosokat és bérlőket igen gyakran ugyanezen vád illeti."

A zsidó vallás kárhoztatja az uzsorát, fejlődésének kezdetétől fogva, annak minden fokozatán keresztül egész erejével harczolt ellene, és Israel minden valódi fia megveti és utálja.

Vajha jönne az idő, jönne nem sokára, a mikor az egész emberiség közbirtokává válnának mindazon szép és üdvös tanok, a melyeket a zsidóság épen ugy, mint a kereszténység e tekintetben felállitott, üdvére minden államnak, akkor majdan nem fog akadni egy országban sem zsidó avagy keresztény uzsorás.

---

[1]) 2. Sectio, 27. rész, 307. l.

